অধ্যায় ৭ ঃ অৰুণোদয় পৰৱৰ্তীকালৰ আধুনিক অসমীয়া সাহিত্য — ৩

অধ্যায় গাঁথনি

৭.১ উদ্দেশ্য
৭.২ পৰিচয়
৭.৩ উপন্যাস
৭.৪ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
৭.৫ অধিক জানিবলৈ
৭.৬ অগ্রগতিৰ খতিয়ান
৭.৭ আৰ্হি প্রশ্ন

৭.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি —

- অৰুণোদয় পৰৱৰ্তীকালৰ অসমীয়া উপন্যাসৰ গতি-প্রকৃতি সম্পর্কে অধ্যয়ন কৰিব
- অৰুণোদয় পৰৱৰ্তীকালৰ কোন কোন ঔপন্যাসিকে কেনে ধৰণৰ অসমীয়া উপন্যাস ৰচনা কৰিছিল সেই বিষয়ে জ্ঞাত হ'ব।

৭.২ পৰিচয়

ইয়াৰ আগৰ অধ্যায়টোত আপুনি অৰুণোদয় পৰৱৰ্তীকালৰ অসমীয়া সাহিত্যৰ দুটি উল্লেখযোগ্য সাহিত্য বিধা — চুটিগল্প আৰু নাটক সম্পর্কে বহলাই অধ্যয়ন কৰিলে। তাতে নিশ্চয় লক্ষ্য কৰিলে যে আলোচ্য সময়ছোৱাত এই দুয়োটা সাহিত্য ধাৰালৈ কেনেদৰে নতুন নতুন ধাৰণাৰ আগমন ঘটিছিল। এই আধ্যায়টোত তদানীনন্তন কালত আৰম্ভ হোৱা আন এটি সাহিত্য ধাৰা উপন্যাস সম্পর্কে আপুনি বহলাই অধ্যয়ন কৰিব।

'উপন্যাস' হ'ল আধুনিক কালৰ সাহিত্য ৰচনা কৰাৰ এক ধৰণৰ কথাশৈলী। সাহিত্যৰ আটাইবোৰ ঠালৰ ভিতৰত সর্বোৎকৃষ্ট আৰু শিথিলবন্ধী ঠাল হ'ল উপন্যাস। অসমীয়া 'উপন্যাস' শব্দটো ইংৰাজী Novel শব্দৰ প্রতিশব্দ হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰা হয়। ইয়াৰ অর্থ নতুন, অভিনৱ আৰু জীৱন্ত বা সতেজ। ইয়াৰ উপৰি উপন্যাসক "এবিধ যথেষ্ট দীঘল মনে সজা কথাৰ ভাষাৰ গল্প, য'ত প্রকৃত জীৱনৰ প্রতিনিধিত্বমূলক চৰিত্র আৰু কার্যকলাপ কম-বেছি পৰিমাণে জটিল কাহিনীত চিত্রিত হয়" বুলিও চিহ্নিত কৰা হয়। অধ্যায়টোৰ অধ্যয়নে আপোনাক তদানীন্তন কালৰ উপন্যাস সম্পর্কে সম্যক ধাৰণা প্রদান কৰিব।

৭.৩ উপন্যাস

সাহিত্যৰ ঠাল হিচাপে 'উপন্যাস' পাশ্চাত্য সাহিত্যত কিছু পুৰণি যদিও ভাৰতীয় সাহিত্যত ই অৰ্বাচীন। দৰাচলতে ভাৰতলৈ মিছনেৰীসকল অহাৰ পাছতহে কেইবাটাও আঞ্চলিক ভাষাত কিছুমান গদ্য কাহিনীৰ সৃষ্টি হয়। এই সময়ৰ গদ্যৰ মূল বিষয়বস্তু আছিল ধৰ্মীয়, ব্যঙ্গাত্মক আৰু ঐতিহাসিক। অসমীয়া সাহিত্যৰ প্ৰসংগত ক'ব পাৰি যে মিছনেৰীসকলে খ্ৰীষ্টধৰ্ম প্ৰচাৰৰ অৰ্থে এই ধাৰা আৰম্ভ কৰিছিল। অৰুণোদয় পৰৱৰ্তীকালৰ অসমীয়া উপন্যাসৰ গতি-প্ৰকৃতি সম্পৰ্কে আলোচনা কৰাৰ পূৰ্বে অসমীয়া উপন্যাসৰ প্ৰস্তুতি পৰ্ব সম্পৰ্কেও কিছু কথা আলোচনা কৰি ল'লে কথাখিনি বুজাত সুবিধা হ'ব। অৰুণোদয় যুগত কোনে কোনে উপন্যাসধৰ্মী সাহিত্য ৰচনা কৰা হৈছিল সেই বিষয়ে কিছু কথা আগতে আলোচনা কৰা হৈছে যদিও এই অধ্যায়টোত কিছু কথা পুনৰাবৃত্তি কৰা হ'ল।

আমেৰিকান খ্ৰীষ্টান মিছনেৰী নাথান ব্ৰাউন চাহাবে বিখ্যাত ইংৰাজী কাহিনীকাৰ জন বানিয়ানৰ *The Pilgrim's Progress* নামৰ উপন্যাসখন অসমীয়ালৈ অনুবাদ কৰিছিল *যাত্ৰিকৰ যাত্ৰা* নামেৰে। এইখন উপন্যাস ১৮৪৮ চনৰ নবেম্বৰ মাহৰ পৰা *অৰুনোদই* কাকতত ছোৱা-ছোৱাকৈ প্ৰকাশ পাইছিল। পুথি হিচাপে প্ৰকাশ পাইছিল ১৮৫৭ চনত। এই উপন্যাসখনত পাপেৰে জৰ্জৰিত মানুহে ভগৱৎ দৰ্শন লাভৰ জৰিয়তে কেনেকৈ মুক্তিৰ সন্ধান পাব পাৰে সেয়া প্ৰকাশ কৰা হৈছে। প্ৰসংগক্ৰমে উল্লেখযোগ্য যে এইখন উপন্যাসৰ কাহিনীভাগৰ লগত অসমৰ সমাজ জীৱনৰ সম্পৰ্ক নাছিল, কাহিনী সুদৃঢ় নহয়, গদ্য ভংগী অপৰিমাৰ্জিত, বাক্যৰীতি ইংৰাজী বাক্যৰ ওচৰ চপা, আংগিকগত দিশতো বৰ দুৰ্বল। তথাপিতো এইখন উপন্যাসৰ জৰিয়তে অসমীয়া পাঠক উপন্যাস নামৰ কথাশিল্পৰ লগত পৰিচিত হ'ল। এক কথাত ক'ব পাৰি এইখন প্ৰথম অসমীয়া উপন্যাস। ইয়াৰ পাছত এ. কে. গাৰ্ণিয়ে *এলোকেশী বেশ্যাৰ কথা, কামিনীকান্তৰ চৰিত্ৰ, কানি বেহেৰুৱাৰ কথা*; শ্ৰীমতী গাৰ্ণিয়ে *ফুলমণি আৰু কৰুণা* ৰচনা কৰে। মূলতঃ খ্ৰীষ্টান ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ অৰ্থে এই পুথিসমূহ ৰচনা কৰা হৈছিল। এই কেইখন উপন্যাস অসমীয়া সমাজৰ ৰুচি আৰু মানসিকতাৰ লগত বৰ ক্ষীণ সম্পৰ্কেৰেহে সংযোজিত আছিল।

এই সময়তে হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই ৰচনা কৰে *বাহিৰে ৰং চং ভিতৰে কোৱাভাতুৰী*। প্ৰধানতঃ ব্যঙ্গাত্মকভাৱে সমাজৰ ভণ্ডামিবোৰ দাঙি ধৰাৰ উদ্দেশ্যে ৰচিত এইখন পুথিত সুগঠিত, সুবিন্যস্ত কাহিনী আৰু নিটোল চৰিত্ৰাঙ্কন নাই। স্মৰণযোগ্য যে ব্যঙ্গ প্ৰধান সাহিত্য প্ৰকৃত ভাল উপন্যাসৰ শাৰীলৈ উঠিব নোৱাৰে, কাৰণ এনে ৰচনাত উপন্যাসৰ প্ৰয়োজনীয় অংগবোৰৰ সুস্থ আৰু কলাত্মক বিকাশলৈ লক্ষ্য ৰখা নহয়। অৱশ্যে এটা কথা ঠিক যে এইখন পুথিৰ গদ্যই অসমীয়া গদ্যৰীতিৰ বিকাশত বিশেষ পদক্ষেপ ল'লে। সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মাই এই পুথিখনৰ ৰচনাত বংগদেশত প্ৰকাশ হোৱা ব্যঙ্গধৰ্মী *নৱবাবুবিলাস, আলালেৰ ঘৰেৰ দুলাল* আদি উপন্যাসকল্পৰ প্ৰভাৱ পৰাৰ সম্ভাৱনা ব্যক্ত কৰিছে।

হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ উপন্যাসখন প্ৰকাশ হোৱাৰ আঠ বছৰৰ পাছত, অৰ্থাৎ ১৮৮৪ চনত

পদ্মাৱতী দেৱী ফুকননীৰ *সুধর্ম্মাৰ উপাখ্যান* প্ৰকাশ হয়। ছয়টা পৰিচ্ছেদত বৰ্ণিত ৪২ পৃষ্ঠাৰ এই উপন্যাসখনত "সজ আৰু অসজ মানুহৰ কার্য্যৰ ফল" দেখুৱাইছে বুলি ঔপন্যাসিকাই মন্তব্য কৰিছে। আকস্মিক সংযোগ, অপ্ৰত্যাশিত ঘটনাই কাহিনীটোক বাস্তৱধর্মী উপন্যাসৰ পৰা ভালেখিনি আঁতৰাই নিছে। সেয়ে এইখনো সার্থক উপন্যাস হিচাপে চিহ্নিত নহ'ল। অৱশ্যে সেই সময়ত এগৰাকী অসমীয়া নাৰীয়ে এনে ধৰণৰ এখন উপন্যাস লিখি প্ৰকাশ কৰাটো সঁচাকৈয়ে আদৰণীয়।

১৮৮৫ চনত প্ৰকাশ হৈ থকা *আসাম বন্ধু* (সম্পাদক ঃ ৰায়বাহাদুৰ গুণাভিৰাম বৰুৱা)ৰ প্ৰথম ভাগৰ সপ্তম আৰু অষ্টম সংখ্যাত কৰুণাভিৰাম বৰুৱাই লিখা *প্ৰমীলা* নামৰ উপন্যাস এখন ধাৰাবাহিকভাৱে প্ৰকাশ হৈছিল যদিও তাৰ পাছৰ সংখ্যা কেইটাত এইখন প্ৰকাশিত নহ'ল। প্ৰসংগক্ৰমে উল্লেখযোগ্য যে অসমীয়া সাহিত্যত 'উপন্যাস' শব্দটো এইখন উপন্যাসৰ প্ৰসংগতে *আসাম বন্ধুত* পোন-প্ৰথমবাৰৰ বাবে প্ৰয়োগ হয়।

প্ৰকৃতার্থত উপন্যাসৰ বৈশিষ্ট্যৰে সমৃদ্ধ অসমীয়া প্ৰথমখন উপন্যাস হ'ল *ভানুমতী*, ঔপন্যাসিক পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱা। এই উপন্যাসখন পুথি হিচাপে প্ৰকাশ পাইছিল ১৯০৮ চনত। পুথিখনৰ পাতনিত গোহাঞিবৰুৱাই লিখিছে— "ভানুমতী ৰচোঁতাৰ পোন প্ৰথম সাহিত্যিক অর্জ্জন। ইয়াক অসমীয়া সাহিত্যৰ ভঁড়ালত তেওঁৰ প্ৰথম লখিমী বুলিব লাগিব। ১৮১২-১৩ শকৰ *বিজুলী*ৰ পোহৰত ছোৱা-ছোৱাকৈ প্ৰকাশ হৈছিল। তাৰ পাছত, ইয়াক সুকীয়াকৈ উলিয়াবৰ অর্থে ভালেমান দিনৰে পৰা মন কৰা হৈছিল; আনকি ৰচোঁতাৰ আনবিলাক কিতাপৰ তালিকাত ইয়াৰ নামো ওলাইছে। কিন্তু সময় আৰু সুবিধাৰ অভাৱত ইমান দিনলৈকে মনৰ কথা মনতে ৰৈছিল। এই গ্ৰন্থাকাৰৰ দ্বাৰাই সম্পাদিত *বিজুলী*ৰ পোহৰত দেখা *ভানুমতী*ৰ আঁতিগুৰি আগৰদৰেই আছে। এতিয়া মাথোন ভানুৰ কিৰণত সুকীয়াকৈ চালে, আৰু অলপ বেছিকৈ জেউতি চৰা দেখা যাব। সি যি হওক, সেই ৰাতিপুৱা ৰোৱা পুলিটি দুপৰীয়াৰ ৰ'দত ওলাব লগা হৈছে, এতিয়া, সি পাঠকৰ অনাদৰত লেৰেলি জয় নপৰিলেই হয়।" এইখিনিতে আলোচক পৰীক্ষিত হাজৰিকাই 'অসমীয়া উপন্যাসৰ প্ৰস্তুতি পর্ব' শীর্ষক প্ৰবন্ধত উল্লেখ কৰা মন্তব্যটি স্মৰণযোগ্য— "কাহিনী, পটভূমি, চৰিত্ৰ, সংলাপ, পৰিবেশ, ৰস, উৎকণ্ঠা, আদর্শ আৰু ৰচনা-ৰীতিৰ পিনৰপৰা ১৮৯১ চনত বিজুলী কাকতত প্ৰকাশিত পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱাৰ *ভানুমতী* নামৰ ঘৰুৱা উপন্যাসখন নিঃসেন্দেহে প্ৰথম মৌলিক অসমীয়া উপন্যাস বুলি ক'ব পাৰি।"

এইখিনিতে স্মৰণযোগ্য যে লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ *পদুম কুঁৱৰী* উপন্যাসখনো *পদ্মাকুমাৰী* নামেৰে ১৮৯১ চনৰ *জোনাকী* কাকতৰ তৃতীয় বছৰ, প্ৰথম সংখ্যাৰ পৰা ছোৱা-ছোৱাকৈ প্ৰকাশিত হৈছিল। এইখন উপন্যাস ১৯০৫ চনত *পদুমকুঁৱৰী* নামেৰে গ্ৰন্থাকাৰে প্ৰকাশ পায়। এক কথাত ক'ব পাৰি এইখন দ্বিতীয় সার্থক অসমীয়া উপন্যাস।

১৯৯২ খ্ৰীঃত পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱাৰ *লাহৰী* নামৰ উপন্যাসখন গ্ৰন্থাকাৰে প্ৰকাশ পায়। এইখনেই পুথি হিচাপে ছপা হোৱা প্ৰথম অসমীয়া উপন্যাস। পুথিখনৰ প্ৰথম তাঙৰণৰ পাতনিত লিখা কথাখিনি উল্লেখযোগ্য—"অসমীয়া উপন্যাস বুলিবলৈ আজিলৈকে এখনো পুথি ওলোৱা নাই। সেই অভাৱ আৰু দুর্নাম গুচাবৰ মনেৰেই *লাহৰী* ৰচিবলৈ লোৱা হয়।"

গোহাঞিবৰুৱা ৰচনাৱলীৰ ভূমিকাত মহেশ্বৰ নেওগে *লাহৰী* সম্পর্কে কৰা এযাৰ মন্তব্য স্মৰণীয়— "১৮৯২ চনত এইখনি ছপা হৈ ওলাল আৰু পুথি আকাৰত ওলোৱা প্রথম অসমীয়া উপন্যাস বুলি পৰিগণিত হ'ল। কাৰণ বেজবৰুৱাৰ *পদুম কুঁৱৰী* আৰু স্বয়ং গোহাঞিবৰুৱাৰ *ভানুমতী* তেতিয়াও *জোনাকী* আৰু *বিজুলীৰ* পাততে সিঁচৰতি হৈ আছিল।"

বিজুলীৰ দ্বিতীয় বছৰতো আন এখন উপন্যাস ছোৱা-ছোৱাকৈ প্রকাশ পাইছিল। *মেম* নামৰ এই উপন্যাসখনৰ ঔপন্যাসিক আছিল পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱাৰ জ্যেষ্ঠ ভাতৃ নীলকণ্ঠ বৰুৱা। আঠটা অধ্যায়ত বিভক্ত এই উপন্যাসখনত ব্যঙ্গাত্মক উপস্থাপন ৰীতি ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে যদিও কাহিনী গতিশীল ৰূপত উপস্থাপিত হৈছে। *মেম*খন উপন্যাসৰূপে বৰ সার্থক নাছিল। অৱশ্যে সামাজিক সমস্যা, নাৰী-নির্যাতনৰ প্রতি দৃষ্টি নিক্ষেপ তথা তাৰ প্রতিকাৰৰ উপায় বিচৰা উপন্যাস হিচাপে এইখন উপন্যাসৰ ঐতিহাসিক মূল্য অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰি।

এইকেইখন উপন্যাসৰ পাছত ৰচিত হ'ল ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ প্রথম আৰু একমাত্র সামাজিক উপন্যাস *মিৰি-জীয়ৰী*। প্রকাশৰ চন ১৮৯৪। পাছলৈ ঐতিহাসিক উপন্যাস ৰচনা কৰি 'অসমৰ স্কট', 'উপন্যাস সম্রাট' হিচাপে খ্যাতি অর্জন কৰা ৰজনীকান্ত বৰদলৈয়ে অসমৰ ভূমিপুত্র মিচিংসকলৰ পটভূমিত এইখন প্রণয়মূলক উপন্যাস ৰচনা কৰিছিল। বৰদলৈৰ উপন্যাসৰাজিৰ বিষয়ে এই পাঠ্যবিষয়ৰে দ্বিতীয় অধ্যায়ত বহলাই আলোচনা কৰা হৈছে। আলোচ্য সময়ছোৱাত ৰচিত উপন্যাসসমূহৰ ভিতৰত এইখন উপন্যাস নিঃসন্দেহে উৎকৃষ্ট বুলি সত্যেন্দ্রনাথ শর্মাই মত পোষণ কৰিছে— "অনভিজ্ঞ নবীন লিখকৰ প্রথম ভৰৰ ৰচনা কাৰণেই উপন্যাস কেইখন ত্রুতিশূন্য নহয়... ...উপন্যাস সাহিত্যৰ ভেটি নির্মাণ কৰাত এওঁলোকৰো বৰঙণি মুক্তকণ্ঠে স্বীকাৰ কৰিব লাগিব।"

ইয়াৰ পাছত এই শতিকাটিত আৰু দুখন অসমীয়া উপন্যাস প্রকাশ পাইছিল। যথা— হৰেশ্বৰ শর্মা বৰুৱাৰ *কুসুম-কুমাৰী* (১৮৯৮) আৰু মহীৰাম দাসৰ *হৰিদেও কানীয়াৰ কথা* (১৮৯৮)। প্রস্তুতি কালত অনুবাদ উপন্যাসেৰে (১৮৪৮) অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্যৰ ধাৰাটি আৰম্ভ হৈ ১৮৯১ চনত নিভাঁজ অসমীয়া উপন্যাস সৃষ্টিৰ পৰিক্রমাৰে এই সাহিত্যৰ ঠালটি ১৮৯৪ চনত ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ হাতত পল্লৱিত হৈ উঠে।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ ঃ 'উপন্যাস' শব্দটো কোনখন উপন্যাসৰ প্রসংগত ক'ত পোন-প্রথমবাৰৰ বাবে প্রয়োগ কৰা হৈছিল?

.....

.....

প্রশ্ন নং ৬ ঃ পুথি হিচাপে ছপা ৰূপত প্রাপ্ত প্রথম অসমীয়া উপন্যাসখনৰ নাম কি?

.....

অসমীয়া উপন্যাসৰ বিকাশ আৰু বিস্তাৰৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি সাহিত্য সমালোচকসকলে বিংশ শতিকাৰ প্ৰথমাৰ্দ্ধটোক 'বিকাশ তথা প্ৰতিষ্ঠাৰ পৰ্ব' আৰু তাৰ পৰৱৰ্তী সময়ছোৱাক 'বিস্তাৰ পৰ্ব' বুলি চিহ্নিত কৰিছে। অৱশ্যে শতিকাটোৰ সমগ্ৰ কালছোৱাৰ অসমীয়া উপন্যাসৰ গতি প্ৰকৃতি লক্ষ্য কৰিলে এই সময়ৰ অসমীয়া উপন্যাসক বিভিন্ন দৃষ্টিকোণেৰে বিভাজিত কৰিও আলোচনা কৰিব পাৰি। উদাহৰণস্বৰূপে— লিখকৰ ৰচনাৰ ক্ৰমানুসাৰে, উপন্যাসৰ বিষয়বস্তুৰ ভিত্তিত, উপস্থাপন পদ্ধতিৰ ভিত্তিত, লেখকৰ দৃষ্টিভংগীৰ ভিত্তিত, সমাজতাত্ত্বিক দৃষ্টিকোণেৰে, গঠন শৈলীৰ ভিত্তিত ইত্যাদি। আমাৰ এই আলোচনাত সকলো দৃষ্টিকোণৰ পৰা আলোচনা কৰাটো সম্ভৱপৰ নহয়। সেয়ে সামগ্ৰিকভাৱে অসমীয়া উপন্যাসৰ ধাৰাটিৰ ধাৰণা প্ৰদান কৰিবলৈ প্ৰধানতঃ লেখকসকলৰ ক্ৰমানুসাৰে আৰু বিষয়বস্তুৰ ভিত্তিতে আলোচনা কৰা হ'ব। প্ৰয়োজন সাপেক্ষে আন শ্ৰেণীবিভাগসমূহো উল্লেখ কৰি যোৱা হ'ব।

জানি থোৱা ভাল

সাধাৰণতে উপন্যাসৰ বিষয়বস্তু অনুসৰিয়েই শ্ৰেণীবিভাজন কৰি আলোচনা কৰা হয়। মন কৰিবলগীয়া যে, উপন্যাসৰ বিষয়বস্তু অনুসৰি শ্ৰেণীবিভাজন কৰিলে তাৰ কেইবাটাও উপবিভাজন আহি পৰে। সেইকেইটা হ'ল— সামাজিক উপন্যাস, ৰাজনৈতিক উপন্যাস, ঐতিহাসিক উপন্যাস, জীৱনীমূলক উপন্যাস, পৌৰাণিক উপন্যাস, আত্মজীৱনীমূলক উপন্যাস, আঞ্চলিক উপন্যাস, চাইঞ্চ ফিকচন, মনস্তাত্ত্বিক উপন্যাস, দাৰ্শনিক উপন্যাস, লিৰিকেল উপন্যাস আদি। ইয়াৰ উপৰি বিভিন্ন সমালোচকে আৰু ভিন্ ভিন্ ধৰণে, অধিক সূক্ষ্ম শ্ৰেণীবিভাজনেৰেও শ্ৰেণীবিভাজন কৰি আলোচনা কৰা দেখা যায়।

মন কৰিব যে আমাৰ আলোচ্য সময়ছোৱাৰ অসমীয়া উপন্যাসসমূহৰ মাজত আমি বিভিন্ন বিষয়বস্তুৰ পয়োভৰ দেখিবলৈ নাপাওঁ। স্বৰাজোত্তৰ কালতহে অসমীয়া উপন্যাসলৈ বিচিত্ৰ বিষয়বস্তুৰ আগমন ঘটে। প্ৰাক্-স্বাধীনতা কালত অসমীয়া উপন্যাসত মূলতঃ ঐতিহাসিক বিষয়বস্তুৱেই অধিক প্ৰাধান্য লাভ কৰিছিল। তাৰ মাজতে দুই-এখন উপন্যাসত সামাজিক ভাবধাৰা এটাইও গা-কৰি উঠিছিল। বিশেষকৈ চতুৰ্থ আৰু পঞ্চম দশকত ই অধিক প্ৰগাঢ় হৈ উঠে।

অসমীয়া উপন্যাসৰ প্ৰস্তুতি পৰ্বলৈ লক্ষ্য কৰিলে আমাৰ চকুত পৰে যে এই সময়ছোৱাত প্ৰধানতঃ ঐতিহাসিক উপন্যাসেই ৰচিত হৈছিল। প্ৰসংগক্ৰমে উল্লেখ কৰি থোৱা হ'ল যে ঐতিহাসিক উপন্যাস মানে কিন্তু ইতিহাস নহয়। এই শ্ৰেণীৰ উপন্যাসত ইতিহাসৰ জুমুঠিত কল্পনাৰ ৰহণ সানি আলো-ছায়াময় ইতিহাসৰ সমাজখন তুলি ধৰা হয়। সেয়ে ঐতিহাসিক উপন্যাসক ইতিহাসৰ পৰিপূৰক বুলিহে চিহ্নিত কৰা হয়, ই ইতিহাসৰ পুনৰাবৃত্তি নহয়। এনে উপন্যাসত 'ইতিহাস চেতনা'ই এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰে। এইখিনিতেই প্ৰশ্ন উঠিব পাৰে যে ইতিহাস চেতনা মানে কি? ইতিহাস চেতনা সম্পৰ্কে শৈলেন ভৰালীয়ে মন্তব্য কৰিছে—"অতীত মাথোন অতীতেই নহয়,

অনেক ক্ষেত্ৰত অতীত বৰ্তমানৰ লগত সংযুক্ত। এনে ধৰণৰ চেতনাৰ জৰিয়তে পাঠকৰ মনলৈ আত্মবিশ্লেষণৰ ভাব আনি দিব পাৰিব লাগে আৰ ইয়াতেই ফুটি উঠে একোখন ঐতিহাসিক উপন্যাসৰ সাৰ্বজনীনতা, এটা নিৰ্দিষ্ট যুগক অতিক্ৰম কৰি যাব পৰা ক্ষমতা।"

পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱাৰ *ভানুমতী* আৰু *লাহৰী*, লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ *পদুম কুঁৱৰী* উপন্যাসেৰে অসমীয়া ঐতিহাসিক উপন্যাসৰ ধাৰাটি আৰম্ভ হয় যদিও ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ হাততহে প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰে। ইতিমধ্যে আমি উল্লেখ কৰিছোঁ যে ৰজনীকান্ত বৰদলৈয়ে *মিৰি-জীয়ৰী* উপন্যাসখনতে ঔপন্যাসিক হিচাপে ভুমুকি মাৰিছিল। এইখন তেওঁৰ একমাত্ৰ সামাজিক উপন্যাস। পৰৱৰ্তী সময়ত বৰদলৈয়ে অসম বুৰঞ্জীৰ সংকটপূৰ্ণ সময় এছোৱাক আধাৰ হিচাপে লৈ কেইবাখনো উপন্যাস ৰচনা কৰিলে। এই গোটেইকেইখন উপন্যাসেই ঐতিহাসিক উপন্যাস। বৰদলৈৰ অসমৰ সংস্কৃতিক ঐতিহ্যৰ প্ৰতি থকা শ্ৰদ্ধাৰ ফলতেই কল্পনা আৰু বুৰঞ্জীৰ সুন্দৰ সমন্বয়ৰে লিখি উলিয়ালে সাতখন ঐতিহাসিক উপন্যাস।

মানৰ অসম আক্ৰমণৰ পটভূমিত তেওঁ লিখি উলিয়ালে *মনোমতী* (১৯০০), *ৰঙ্গিলী* (১৯২৫), *নিৰ্মল ভকত* (১৯২৬), *তাম্ৰেশ্বৰী মন্দিৰ* (১৯২৬) আৰু *ৰহদৈ লিগিৰী* (১৯৩০)। ঠিক সেইদৰে হৰদত্ত আৰু বীৰদত্তৰ নেতৃত্বত বদন বৰফুকনৰ বিৰুদ্ধে সংঘটিত হোৱা বিদ্ৰোহক কেন্দ্ৰ কৰি *দন্দুৱা দ্ৰোহ* (১৯০৯) আৰু আহোম ৰাজত্বৰ স্বেচ্ছাচাৰিতাৰ বিৰুদ্ধে সংঘটিত হোৱা মোৱামৰীয়া বিদ্ৰোহক কেন্দ্ৰ কৰি *ৰাধা ৰুক্মিণীৰ ৰণ* (১৯২৫)। এই গোটেইকেইখন উপন্যাসৰ শেষৰ দুখনত অসমৰ ৰাজনৈতিক ঘটনাৰাজী আৰু বাকী কেইখনত ৰোমাণ্টিক প্ৰণয়মূলক কাহিনীয়ে প্ৰাধান্য লাভ কৰিছিল। প্ৰসংগক্ৰমে উল্লেখযোগ্য যে *ৰাধা ৰুক্মিণীৰ ৰণ* উপন্যাসখন সেইসময়ত *আসাম-হিতৈষী* কাকতত (১৯২৫) ছোৱা-ছোৱাকৈ প্ৰকাশ হৈছিল, পৰৱৰ্তী সময়তহে পুথি হিচাপে প্ৰকাশ পায়।

জানি থোৱা ভাল

ৰবদলৈৰ কেইখনমান উপন্যাসৰ ৰচনাৰ চন বিভিন্ন সাহিত্য সামলোচকে ভিন্ ভিন্ ধৰণে উল্লেখ কৰিছে। ইয়াত উল্লেখ কৰা চনসমূহ শৈলেন ভৰালীয়ে ৰচনা কৰা *অসমীয়া ঐতিহাসিক উপন্যাস* (তৃতীয় প্ৰকাশ, ১৯৯৬, চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, গুৱাহাটী) নামৰ পুথিখনৰ পৰা গ্ৰহণ কৰা হৈছে।

ৰজনীকান্ত বৰদলৈয়ে তেওঁৰ গোটেইকেইখন ঐতিহাসিক উপন্যাসৰ জৰিয়তে জাতিৰ ঐতিহাসিক সংকটৰ ক্ষণত সৰ্বসাধাৰণ মানুহৰ সম্মুখত অতীতৰ দুৰ্যোগৰ কাহিনী দাঙি ধৰি তাৰ মাজেদি জনগণৰ চেতনাক জাগ্ৰত কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। অধঃপতিত অসমীয়া সমাজত প্ৰাণ সঞ্চাৰ কৰিবলৈ তেওঁ এই উপন্যাসকেইখনৰ মাজেদি বৈষ্ণৱ ধৰ্মতত্ত্বৰ কিছু দিশো তুলি ধৰিছিল। উপন্যাসকেইখনত বৰদলৈৰ দেশপ্ৰেম আৰু ইতিহাস চেতনাৰ স্বাক্ষৰ সুস্পষ্ট। এই বিষয়ে এই পাঠ্যবিষয়ৰ দ্বিতীয় অধ্যায়ত বহলাই আলোচনা কৰা হৈছে।

বৰদলৈৰ পৰৱৰ্তী কালত ঐতিহাসিক উপন্যাস ৰচনাত হাত দিয়ে হিতেশ্বৰ বৰবৰুৱা, শৰৎচন্দ্ৰ গোস্বামী, হৰিনাৰায়ণ দত্ত বৰুৱা আৰু দণ্ডিনাথ কলিতাই। বুঢ়াৰজা প্ৰতাপ সিংহৰ ৰাজত্ব কালত সংঘটিত হোৱা আহোম-কছাৰীৰ সংঘৰ্ষৰ পটভূমিত হিতেশ্বৰ বৰবৰুৱাই লিখি উলিয়াইছিল *মালিতা* (১৯১৪) নামৰ উপন্যাসখন। মূলতঃ প্ৰণয়মূলক ঘটনা এটাকে প্ৰাধান্য দি ৰচনা কৰা এইখন উপন্যাসক আংগিকগত দিশেৰে বিচাৰ কৰি বহু সমালোচকে উপন্যাসৰ শাৰীত ঠাই দিবই নিবিচাৰে। চুটিগল্পকাৰ হিচাপে পৰিচিত শৰৎচন্দ্ৰ গোস্বামীয়ে ইতিহাসৰ পটভূমিত *পাণিপথ* (১৯৩০) নামেৰে এখন উপন্যাস লিখাৰ কথা সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মাই *অসমীয়া উপন্যাসৰ ভূমিকাত* উল্লেখ কৰিছে। অৱশ্যে উপন্যাসখনত ঐতিহাসিক পটভূমি এটা (বাবৰ আৰু ইব্ৰাহিম লোডীৰ মাজত সংঘটিত প্ৰথম পাণিপথৰ যুদ্ধ তথা বাবৰ আৰু ৰাণা সংগ্ৰাম সিংহৰ মাজত হোৱা ফাতেপুৰ চিক্ৰিৰ যুদ্ধৰ পটভূমি) দাঙি ধৰা হৈছে যদিও আংগিকগত দিশেৰে উপন্যাসখনক ঐতিহাসিক উপন্যাস বুলি স্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰি বুলিও তেওঁ উল্লেখ কৰিছে।

আহোম-মোগলৰ সংঘৰ্ষৰ পটভূমিত পুৰাতত্ত্ববিদ হৰিনাৰায়ণ দত্তবৰুৱাই ১৯৩১ চনত ৰচনা কৰে তেওঁৰ একমাত্ৰ উপন্যাস *চিত্ৰদৰ্শন*। অসম বুৰঞ্জীখ্যাত শৰাইঘাট যুদ্ধৰ পটভূমিত ৰচিত এইখন উপন্যাসত ঔপন্যাসিকে সাৰ্থকভাৱে ঐতিহাসিক উপন্যাসৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ ৰক্ষা কৰাত সফলতা লাভ কৰিছে।

প্ৰাক্-স্বাধীনতাৰ কালছোৱাত ৰচিত আন এখন উল্লেখযোগ্য ঐতিহাসিক উপন্যাস হ'ল দণ্ডিনাথ কলিতাৰ *ফুল* (১৯০৮)। মানৰ তৃতীয় আক্ৰমণৰ পটভূমিত এটা প্ৰণয়মূলক কাহিনীৰে উপন্যাসখন আগবঢ়াই নিয়া হৈছে। অৱশ্যে এই উপন্যাসখনত ঐতিহাসিক ঘটনাৰ লগত কাহিনীৰ সম্পৰ্ক বৰ ক্ষীণ। ইয়াৰ পাছতো ১৯৪৮ চনত দণ্ডিনাথ কলিতাই *গণবিপ্লৱ* নামেৰে আন এখন ঐতিহাসিক উপন্যাস ৰচনা কৰিছিল।

প্ৰাক্-স্বাধীনতাৰ কালছোৱাতে অসমীয়া সামাজিক উপন্যাসৰ ধাৰাটোৰ শুভাৰম্ভ ঘটে। ইতিমধ্যে আমি উল্লেখ কৰি আহিছোঁ যে ৰজনীকান্ত বৰদলৈয়ে ১৮৯৪ চনতে *মিৰি-জীয়ৰী* উপন্যাসখন ৰচনা কৰি এই ধাৰাটিৰ পাতনি মেলে। অৱশ্যে তেওঁ আৰু পৰৱৰ্তী সময়ত সামাজিক উপন্যাসৰ পৰিৱৰ্তে ঐতিহাসিক উপন্যাস ৰচনাতহে অধিক আগ্ৰহী হৈ পৰাৰ কথা ইতিমধ্যে আমি কৰা আলোচনাৰ মাজত প্ৰতিভাত হৈছে। তেওঁৰ পিছতে আন কেইবাজনো অসমীয়া ঔপন্যাসিকে এই কালছোৱাত কেইবাখনো সামাজিক উপন্যাস ৰচনা কৰিছিল। তেওঁলোক হ'ল— হৰেশ্বৰ শৰ্মা বৰুৱা, নবীনচন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য, চিন্তাহৰণ পাটগিৰি, দণ্ডীধৰ সোণোৱাল, ভৱদেৱ ভাগৱতী, কমলেশ্বৰ চলিহা, স্নেহলতা বৰুৱা, চন্দ্ৰপ্ৰভা শইকীয়া, দণ্ডিনাথ কলিতা, দৈৱচন্দ্ৰ তালুকদাৰ, দীননাথ শৰ্মা, বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰৱা, নিৰ্মলেশ্বৰ শৰ্মা, জমিৰউদ্দিন আহমেদ, ৰাধিকামোহন গোস্বামী আদি।

হৰেশ্বৰ শৰ্মা বৰুৱাৰ *কুসুম কুমাৰী* (১৯০৫), নবীনচন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্যৰ *চন্দ্ৰপ্ৰভা* (১৯০৮)— এই দুখন হ'ল বিংশ শতিকাৰ প্ৰথম দশক দুটাত ৰচিত সামাজিক উপন্যাস। তৃতীয় দশকৰ প্ৰাৰম্ভতে, ১৯২১ চনত চিন্তাহৰণ পাটগিৰিয়ে ৰচনা কৰে *সংসাৰচিত্ৰ*, দণ্ডীধৰ সোণোৱালে *চপলা*

(১৯২২), ভৱদেৱ ভাগৱতীয়ে *লীলা* (১৯২৭), স্নেহলতা বৰুৱাই *বীণা* (১৯২৬)। চতুর্থ দশকতো স্নেহলতা বৰুৱাই *বেমেজালি* (১৯৩৪), কমলেশ্বৰ চলিহাই *প্ৰিয়া* (প্ৰকাশৰ চন তাৰিখ উল্লেখ নাই যদিও এই দশকটিতে ৰচিত বুলি সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীকাৰসকলে ঠাৱৰ কৰিছে।), চন্দ্ৰপ্ৰভা শইকীয়াই *পিতৃভিঠা* (১৯৩৭) ৰচনা কৰে। আলোচ্য কালছোৱাৰ এগৰাকী উল্লেখযোগ্য ঔপন্যাসিক হ'ল দণ্ডিনাথ কলিতা। তেওঁ ১৯২৮ চনত ৰচনা কৰা *সাধনা* সেই সময়ৰ শ্ৰেষ্ঠ উপন্যাস হিচাপে স্বীকৃত। ১৯৪৮ চনত প্ৰকাশ পায় যদিও ১৯৩৮ চনতে ৰচনা কৰা *আৰিষ্কাৰ* আৰু ১৯৪৯ চনত প্ৰকাশ পোৱা *পৰিচয়খনো* চল্লিশ দশকতে ৰচনা কৰা হৈছিল। স্বাধীনতাৰ পৰৱৰ্তী কালত *গণবিপ্লৱ* নামেৰে (১৯৪৮) আন এখন ঐতিহাসিক উপন্যাসো তেওঁ ৰচনা কৰিছিল বুলি ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰি অহা হৈছে। দৈৱচন্দ্ৰ তালুকদাৰে ছাত্ৰ অৱস্থাতে *ধুঁৱলী-কুঁৱলী* (১৯২২) ৰচনা কৰি ঔপন্যাসিক হিচাপে আত্মপ্ৰকাশ কৰে। ইয়াৰ পাছতে ১৯২৪ চনত *আগ্নেয়গিৰি* নামেৰে আন এখন উপন্যাস ৰচনা কৰে, প্ৰসংগক্ৰমে উল্লেখযোগ্য যে এইখন উপন্যাসৰে দ্বিতীয় খণ্ড *বিদ্ৰোহী* (১৯৪৮) প্ৰকাশিত হয় স্বৰাজোত্তৰ কালতহে । *আৱাহন* কাকতৰ ১৯৩১-৩২ চনত ছোৱা-ছোৱাকৈ প্ৰকাশ পোৱা তেওঁৰ *অপূৰ্ণ* দহ বছৰ পাছতহে পুথি হিচাপে প্ৰকাশিত হৈছিল। ঠিক সেইদৰে *আৱাহনতে* তেওঁৰ *আদৰ্শপীঠ* (চতুর্থ দশকৰ শেষৰ ফালে) প্ৰকাশ হৈছিল। স্বাধীনতাৰ পৰৱৰ্তী সময়ত তেওঁৰ কাপৰ পৰা *দুনীয়া* (১৯৬১) নামৰ আন এখন উপন্যাস নিসৃত হয়।

আৱাহন কাকতৰ সম্পাদক দীননাথ শৰ্মাই চতুর্থ দশকত সেইখন কাকততে ঔপন্যাসিক হিচাপে আত্মপ্ৰকাশ কৰিছিল। তেওঁৰ দুখন উপন্যাস— *ঊষা* (১৯৩৮-৩৯) আৰু *সংগ্ৰাম আৱাহনত* ছোৱা-ছোৱাকৈ প্ৰকাশ হৈছিল আৰু ষাঠিৰ দশকত দুয়োখনে ছপা ৰূপ লাভ কৰে। তাৰ পাছত তেওঁ স্বৰাজোত্তৰ কালত *নদাই* (১৯৬০), *শান্তি* (১৯৬১) আৰু *নবাৰুণ* (১৯৬৭) ৰচনা কৰে। প্ৰাক্-স্বাধীনতাৰ সময়ছোৱাতে নিৰ্মলেশ্বৰ শৰ্মাৰ *কেৰাণীৰ জীৱন, মই অসমীয়া, এটি জীৱন*; ৰাধিকামোহন গোস্বামীৰ *চাকনৈয়া* আৰু *বা-মাৰলী*, জমিৰউদ্দিন আহমেদৰ *সমাজ-সংঘাত-জীৱন* প্ৰকাশিত হৈছিল। অৱশ্যে সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত এই কেইখন উপন্যাসৰ প্ৰকাশৰ চন উল্লেখ নাই।

প্ৰাক্-স্বাধীনতাৰ কালছোৱাৰ আটাইতকৈ শক্তিশালী ঔপন্যাসিকজন হ'ল বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱা। তেওঁ মাত্ৰ দুখন উপন্যাস ৰচনা কৰি অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্যত চিৰস্মৰণীয় হৈ ৰ'ল। উল্লেখযোগ্য যে তেওঁ দুয়োখন উপন্যাসেই বেলেগ বেলেগ ছদ্মনামেৰে লিখিছিল। প্ৰাক্-স্বাধীনতাৰ কালত বীণা বৰুৱা ছদ্মনামেৰে *জীৱনৰ বাটত* (১৯৪৪) আৰু স্বৰাজোত্তৰ কালত ৰাস্না বৰুৱা ছদ্মনামেৰে *সেউজী পাতৰ কাহিনী* (১৯৫৮) ৰচনা কৰিছিল। বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱাই ৰচনা কৰা *জীৱনৰ বাটত* উপন্যাসখনৰ মাজেদি অসমীয়া উপন্যাসক এক বিশেষ মাত্ৰা প্ৰদান কৰিলে। এইখন উপন্যাস অসমীয়া সাহিত্যৰ ইতিহাসত এক উজ্জ্বল কীৰ্তিস্তম্ভ হিচাপে চিহ্নিত হৈছে। শৈলেন ভৰালীৰ ভাষাৰে —"দ্বিতীয় মহাযুদ্ধৰ শেষৰ ফালে প্ৰকাশিত এই উপন্যাসখনত অসমীয়া গ্ৰাম্য তথা সামাজিক জীৱনৰ আটাইবোৰ দিশ ফট্‌ফটীয়াকৈ প্ৰতিফলিত হোৱাৰ উপৰিও সেই সময়ৰ বিশেষ উদ্যমৰ চিত্ৰও ভালদৰে প্ৰদৰ্শিত হৈছে। তাতোকৈ মন কৰিবলগীয়া কথা

এইটোৱেই যে উপন্যাসখনত সন্নিবিষ্ট উপাদানসমূহে এক সুসংগঠিত ৰূপ লাভ কৰিছে আৰু ই গভীৰভাৱে সংবেদনশীল হৈ উঠিছে। আমাৰ দৈনন্দিন জীৱনৰ সৰু-সুৰা ঘটনাক লৈয়ো যে ভাল উপন্যাস ৰচনা কৰিব পাৰি সেই কথাৰ প্ৰমাণ এই উপন্যাসখনেই দাঙি ধৰিলে। কাহিনীত ভাগ লোৱা প্ৰতিটো চৰিত্ৰই সামাজিক বাস্তৱতাৰ একোটা দিশৰ প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছে।"

এনেদৰেই অৰুণোদয় পৰৱৰ্তী কালছোৱাত অসমীয়া উপন্যাসে এক গতিশীল ৰূপ লাভ কৰে। অৱশ্যে স্বৰাজোত্তৰ কালতহে ই অধিক ফুলে-ফলে পল্লৱিত হৈ উজ্জ্বলি উঠে।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ ঐতিহাসিক উপন্যাস মানে কি?

.....

.....

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৪ ঃ হৰেশ্বৰ শৰ্মাই বিংশ শতিকাৰ প্ৰথম দশক দুটাত ৰচনা কৰা সামাজিক উপন্যাস দুখনৰ নাম কি?

.....

৭.৪ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- অসমীয়া উপন্যাস সৃষ্টিৰ প্ৰথম বীজটি ৰোপিত তথা সংস্থাপিত হৈছিল *অৰুনোদই*ৰ বুকুত। অৱশ্যে এই উপন্যাসসমূহ অসমীয়া সমাজৰ ৰুচি আৰু মানসিকতাৰ লগত বৰ ক্ষীণ সম্পৰ্কৰেহে সংযোজিত আছিল।
- প্ৰকৃতাৰ্থত উপন্যাসৰ বৈশিষ্ট্যৰে সমৃদ্ধ অসমীয়া প্ৰথমখন উপন্যাস হ'ল ঔপন্যাসিক পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱাৰ *ভানুমতী*। এই উপন্যাসখন পুথি হিচাপে প্ৰকাশ পাইছিল ১৯০৮ চনত। প্ৰস্তুতি কালত অনুবাদ উপন্যাসেৰে অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্যৰ ধাৰাটি আৰম্ভ হৈ নিভাঁজ অসমীয়া উপন্যাস সৃষ্টিৰ পৰিক্ৰমাৰে সাহিত্যৰ এই ঠালটি ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ হাতত পল্লৱিত হৈ উঠে।
- প্ৰাক্-স্বাধীনতাৰ কালছোৱাতে অসমীয়া সামাজিক উপন্যাসৰ ধাৰাটোৰ শুভাৰম্ভ ঘটে ৰজনীকান্ত বৰদলৈয়ে ৰচনা কৰা *মিৰি-জীয়ৰী* উপন্যাসখনতে। অৱশ্যে তেওঁ আৰু পৰৱৰ্তী সময়ত সামাজিক উপন্যাসৰ পৰিৱৰ্তে ঐতিহাসিক উপন্যাস ৰচনাৰ প্ৰতিহে অধিক আগ্ৰহী

হৈ উঠে। এই সময়ছোৱাত ৰচিত অধিকাংশ উপন্যাস আছিল ঐতিহাসিক। অৱশ্যে এই সময়ছোৱাতে কেইবাজনো অসমীয়া ঔপন্যাসিকে কেইবাখনো সামাজিক উপন্যাস ৰচনা কৰিছিল। বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱাই এই সময়তে ৰচনা কৰা *জীৱনৰ বাটত* উপন্যাসখনৰ মাজেদি তেওঁ অসমীয়া উপন্যাসক এক বিশেষ মাত্রা প্রদান কৰিলে। এইখন উপন্যাস অসমীয়া সাহিত্যৰ ইতিহাসত এক উজ্জ্বল কীর্তিস্তম্ভ হিচাপে চিহ্নিত হৈছে।

৭.৫ অধিক জানিবলৈ

১) ঠাকুৰ, নগেন (সম্পাঃ) (২০০০); *এশ বছৰৰ অসমীয়া উপন্যাস;* গুৱাহাটী ঃ জ্যোতি প্রকাশন।

২) নেওগ, মহেশ্বৰ (১৯৬৪); *অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা;* গুৱাহাটী ঃ চন্দ্র প্রকাশ।

৩) বৰগোহাঞি, হোমেন (সম্পাঃ) (১৯৯৩); *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী (ষষ্ঠ খণ্ড);* অসম ঃ আনন্দৰাম বৰুৱা ভাষা কলা-সংস্কৃতি সংস্থা।

৪) বৰগোহাঞি, হোমেন (সম্পাঃ) (১৯৬৭); *বিংশ শতাব্দীৰ অসমীয়া সাহিত্য;* যোৰহাট ঃ অসম সাহিত্য সভা।

৫) ভৰালী, শৈলেন (১৯৯৬); *অসমীয়া ঐতিহাসিক উপন্যাস;* গুৱাহাটী ঃ চন্দ্র প্রকাশ।

৬) ভৰালী, শৈলেন (১৯৯৩); *উপন্যাস বিচাৰ আৰু বিশ্লেষণ;* গুৱাহাটী ঃ চন্দ্র প্রকাশ।

৭) ভৰালী, শৈলেন (২০০৪); *মাধৱ কন্দলিৰ পৰা মামণি গোস্বামীলৈ;* গুৱাহাটী ঃ চন্দ্র প্রকাশ।

৮) শর্মা, গোবিন্দ প্রসাদ (১৯৯৫); *উপন্যাস আৰু অসমীয়া উপন্যাস;* গুৱাহাটী ঃ ষ্টুডেণ্টচ্ ষ্টোৰ্ছ।

৯) শর্মা, সত্যেন্দ্র নাথ (১৯৯৭); *অসমীয়া উপন্যাসৰ ভূমিকা;* গুৱাহাটী ঃ সৌমাৰ প্রকাশ।

১১) শর্মা, সত্যেন্দ্র নাথ (২০০৭); *অসমীয়া উপন্যাসৰ গতিধাৰা;* গুৱাহাটী ঃ সৌমাৰ প্রকাশ।

১১) শর্মা, সত্যেন্দ্র নাথ (২০০৯); *অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত;* গুৱাহাটী ঃ সৌমাৰ প্রকাশ।

৭.৬ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

১ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ 'উপন্যাস' শব্দটো কৰুণাভিৰাম বৰুৱাই লিখা *প্রমীলা* নামৰ উপন্যাসৰ

প্রসংগতে *আসাম বন্ধুত* পোন-প্রথমবাৰৰ বাবে প্রয়োগ কৰা দেখা যায়।

২ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ ১৯৯২ খ্রীঃত পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱাৰ *লাহৰী* নামৰ উপন্যাসখন গ্রন্থাকাৰে প্রকাশ পায়। এইখনেই পুথি হিচাপে ছপা হোৱা প্রথম অসমীয়া উপন্যাস।

৩ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ ঐতিহাসিক উপন্যাস মানে কিন্তু ইতিহাস নহয়। এই শ্রেণীৰ উপন্যাসত ইতিহাসৰ জুমুঠিত কল্পনাৰ ৰহণ সানি আলো-ছায়াময় ইতিহাসৰ সমাজখন তুলি ধৰা হয়। সেয়ে ঐতিহাসিক উপন্যাসক ইতিহাসৰ পৰিপূৰক বুলিহে চিহ্নিত কৰা হয়, ই ইতিহাসৰ পুনৰাবৃত্তি নহয়। এনে উপন্যাসত 'ইতিহাস চেতনা'ই এক গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা গ্রহণ কৰে।

৪ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ হৰেশ্বৰ শর্মা বৰুৱাৰ *কুসুম কুমাৰী* (১৯০৫), নবীনচন্দ্র ভট্টাচার্যৰ *চন্দ্রপ্রভা* (১৯০৮)— এই দুখন হ'ল বিংশ শতিকাৰ প্রথম দশক দুটাত ৰচিত সামাজিক উপন্যাস।

৭.৭ আৰ্হি প্রশ্ন

(ক) বস্তুধর্মী প্রশ্ন

প্রশ্ন ১ ঃ লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ *পদুম কুঁৱৰী* উপন্যাসখন প্রথমে কি নামেৰে ক'ত প্রকাশ পাইছিল?

প্রশ্ন ২ ঃ বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱা আমাৰ আলোচ্য সময়ছোৱাত লিখা উপন্যাসখনৰ নাম কি?

(খ) চুটি প্রশ্ন (১৫০ শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্রশ্ন ১ ঃ অসমীয়া উপন্যাসৰ প্রস্তুতি পর্বত কোনবোৰ কাৰকে অনুঘটকৰ কাম কৰিছিল?

প্রশ্ন 2 ঃ চমুটোকা লিখক —

(ক) গল্পকাৰ শৰৎ চন্দ্র গোস্বামী

(খ) অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্যত অৰুণোদয় যুগৰ অৱদান

(গ) ৰচনাধর্মী প্রশ্ন (৩০০-৫০০ শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্রশ্ন ১ ঃ প্রাক্-স্বাধীনতা কালৰ শ্রেষ্ঠ ঔপন্যাসিকজনৰ সাহিত্যকৃতি সম্পর্কে আলোচনা কৰক।

প্রশ্ন ২ ঃ অৰুণোদয় পৰৱর্তীকালৰ ঐতিহাসিক উপন্যাস সম্পর্কে এটি নিবন্ধ লিখক।

প্রশ্ন ৩ ঃ অৰুণোদয় পৰৱর্তীকালৰ সামাজিক উপন্যাস সম্পর্কে এটি আলচ যুগুত কৰক।

*** ***** ***